

δίψαν του, ἐξήλθε τοῦ ὕδατος, καὶ ἔτρεξεν εἰς τὴν πεδιάδα, παροτρυνόμενος ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ κυρίου του. Ὁ φονεὺς ἔμεινε μόνος.

Καίτοι δὲ τὸ ψῦχος εἶχεν ἀποναρκώσει αὐτὸν, παρήλθεν ὅμως ἐν τέταρτον τῆς ὥρας καὶ πλέον ἔως οὐ τολμήσῃ νὰ ἀφήσῃ τὸ καταφύγιόν του.

Ἐξήλθε τέλος τοῦ τενάγους, διαρροόμενος ὕδατι, τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς ὤμους κεκαλυμμένους ἔχων δι' ἐνύδρων φυτῶν, ἅτινα προσκολλῶντο ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων του, βιγῶν τὸ σῶμα καὶ μὲ πρόσωπον νεκροειδές. Εἶδεν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἔρημον πεδιάδα, καὶ ἠθέλησε νὰ προφέρῃ λέξεις τινάς, ἀλλ' οἱ ὀδόντες αὐτοῦ συνεκρούοντο σφοδρότατα, ὥστε ἐπίτινας στιγμάς δὲν ἠδύνατο οὐδὲ λέξιν νὰ διαρθρώσῃ.

— Ἐσώθην, ἐψέλλισεν ἐπὶ τέλους.

Ἄλλ' εὐθὺς ἀμέσως ἐπανέλαθε μετ' ἐκφράσεως βαθείας ἀθυμίας·

— Ναι, ἐσώθην! ἀλλὰ διὰ μίαν ὥραν ἴσως...

Ὁ ἐνωμοτάρχης μὲ περιμένει εἰς τὰ σύνορα, ἡ χωροφυλακὴ ἔχει εἰδοποιηθῆ, ὅλος ὁ κόσμος ἐσηκώθη εἰς τὴ πόδι, καὶ αὐριοὶ θὰ ἐπαναρχίσῃ πάλιν τὸ κυνήγιον κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τοῦ λυσασμένου θηρίου. Θὰ ἀγωνίζομαι, θὰ ἀγωνίζομαι αἰωνίως, καὶ δὲν ἔχω νὰ περιμένω ἔλεος. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐναντίον ἐμοῦ, καὶ ὁ Θεὸς ἀκόμη, ὁ Θεὸς μὲ κατεδίκασεν! ὦ! εἶναι πολὺ βαρὺ, δὲν ἠμπορῶ νὰ βαστάσω πλέον!

Καὶ ταῦτα λέγων, ἀπέσπα μηχανικῶς τὰ καλύπτοντα αὐτὸν χόρτα.

Παρετήρησε τὴν περικυκλοῦσαν αὐτὸν ἐρημίαν καὶ κατετρόμαξεν. Ἡσθάνετο καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ του τὴν αὐτὴν ἐρημίαν, ψυχρὰν, στυγνὴν καὶ ἀπέλπιδαν.

Ἀκολουθῶς ἔλαθε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν καὶ ἐδυθίσθη ἐπὶ πέντε λεπτά εἰς σκέψεις βαθείας.

— Ἐμπρός, εἶπε τέλος εὐθαρσῶς.

Καὶ ἐβάδιζε κατευθυνόμενος εἰς τὸ χωρίον ἐξ οὗ πρὸ μικροῦ ἔφυγε.

Μετὰ μίαν δὲ ὥραν εἰσῆρχετο εἰς τὸ καπηλεῖον, ἐν ᾧ παρ' ὀλίγον νὰ συλλάβῃ αὐτὸν ὁ ἐνωμοτάρχης.

Ὅλοι οἱ καταδιώξαντες αὐτὸν χωρικοὶ εὐρίσκοντο ἐκεῖ συνηγμένοι.

— Ὁ δολοφόνος! ἀνεκραύγασαν ἔκθαμβοι.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ἡσύχως ὁ ἐγκληματίας. Μάλιστα, ὁ Πέτρος Σκορδιᾶς, ὁ δολοφόνος, ἔρχεται νὰ παραδοθῆ μόνος του. Πηγαίνετε νὰ φωνάζετε τοὺς χωροφύλακας.

Καὶ ἐκάθησεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπηλείου ἡρεμῶς καὶ ἀπαθῆς.

Δύο χωροφύλακες ἔφθασαν ἐντὸς ὀλίγου· ὁ Πέτρος Σκορδιᾶς ἀνεγνώρισεν ὅτι ἦσαν αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες τὴν προτεραίαν διήλθον πρὸ τῆς δρυός, ἐν ᾗ εἶχε καταφύγει. Ἐπεινεὺν αὐτοῖς τὰς

χειράς ἐν σιγῇ· ἐκεῖνοι τῷ ἔθηκαν χειροπέδας, καὶ τὸν ὠδήγησαν εἰς μέρος τι τοῦ δημαρχείου, ὕπερ ὠρίστη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προσωρινὸν αὐτοῦ κρατητήριον, μέχρις οὗ μετενεχθῆ εἰς τὴν πλησίον πόλιν.

Ἰδὼν ὅτι ἦτο μόνος, ἐγκαθειργγμένος ἀσφαλῶς ἐν τῇ φυλακῇ ἐκείνῃ, ἥς τὴν θύραν ἐφρουροῦν δύο χωροφύλακες, ὁ φονεὺς ἔπεσεν εἰς τὸ στρώμα του, ἀνακράζων μετ' ἀγρίως εὐχαριστήσεως·

— Τέλος πάντων ἠμπορῶ τώρα ν' ἀναπαυθῶ!
CONSTANT GUÉROULT.

ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΟΙ ΠΙΘΗΚΟΙ

ΚΑΤΑΓΕΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΙΘΗΚΟΥ;

Τὸ ζήτημα τοῦτο, πρὸς δ ὑπεμειδιάσαν οἱ φιλόσοφοι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ὑποστηρίζεται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὑπὸ σχολῆς ἐπιστημονικῆς ὀσημέραι ἀξαναούσης. Διάσμηροι ἐπιστήμονες ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς ὑπόθεσιν κεκριμένην, πολλοὶ δὲ νοήμονες καὶ λόγιοι ἀναγνώσται ἀποδέχονται τὴν λύσιν ταύτην ἄνευ ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ. Διὰ τοῦτο πολὺ τοὺς πάντας διαφέρει, διὰ πολλοὺς λόγους, ἡ γνῶσις τῶν δῆθεν νέων τούτων μελῶν τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ αὐτῶν βίου, τῶν ἠθῶν καὶ ἔξεων αὐτῶν καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῆς καταγωγῆς, ὅπως καταμάθωμεν τὸ σύνολον τῆς φυσιογνωμίας αὐτῶν.

Οὕτω θὰ ἤμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίσωμεν κάλλιον τὸ εἶδος τῆς σχέσεως δι' ἧς συνδεόμεθα πρὸς τοὺς νέους τούτους ἐξαδέλφους καὶ νὰ κρίνωμεν ἐν ἐπιγνώσει τοῦ πράγματος περὶ τῶν θεωριῶν τούτων.

Ἐξ ὅλων τῶν πιθήκων, τρεῖς μόνον θεωροῦνται κατ' ἐξοχὴν ὡς οἱ συγγενέστατοι πρὸς ἡμᾶς, ἅπαντες δὲ ἀνήκουσιν εἰς τὴν δμᾶδα τῶν πιθήκων τῆς ἀρχαίας ἡπείρου. Ὀνομάζονται δὲ συλλήβδην ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἐπιστημόνων πίθηκοι ἀνθρωπόμορφοι καὶ εἶναι ὁ Σιμπανζέ, ὁ Γορίλλας καὶ ὁ Οὐραγγουτάγγος.

Ὁ Γορίλλας.

Δ'

Ὁ Γορίλλας ἀνεκαλύφθη πάντων νεώτατα· ἐπιστημονικῶς δὲ ἡ ὑπαρξίς αὐτοῦ ἐβεβαιώθη μόλις κατὰ τὴν παρούσαν ἑκατονταετηρίδα.

Εἶναι ἄξιον ἐρεῦνης τὸ ζήτημα, διατὶ πῆθικος τοσοῦτον μεγάλος, ἰσχυρὸς, ἐπίφοβος, κατεσκευασμένος ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἵνα ἐκπλήξῃ τὴν φαντασίαν καὶ ἀφήσῃ ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησίν του, ἔμεινεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον σχεδὸν ἄγνωστος.

Ἡ ὑπαρξίς ἐν τῇ δυτικῇ καὶ τῇ ἰσημερινῇ Ἀφρικῇ μεγάλου ἀνθρωπομόρφου πιθήκου, μετ-

ζονος και ισχυροτέρου του Σιμπανζέ, απεδείχθη πρό πολλού υπό όδοιπόρων. Ο André Battell, διελθών δέκα όκτώ έτη έν τή δυτική Αφρική και έκ περιτροπής αιχμάλωτος των Πορτογάλων έν Massango, όμοιρος των αιθιοπών, πλανώμενος εις τά δάση, ύστερον δέ ελεύθερος έν μέσφ των αιθιοπών, είναι ό πρώτος επιδειξας εύκρινώς τον Γορίλλαν έν χωρίφ τινι τής εκθέσεως αυτού τής επιγραφομένης παραδόξου συντηχίας.

Ο Bowdich, αποσταλεις εις Αφρικήν τφ 1817 υπό τής άγγλικής κυβερνήσεως, ως άρχηγός τής πρεσβείας, ποιείται λόγον έν τή όδοιπορία αυτού περι μεγίστου πιθήκου, του Pongoo, όστις είχε λησμονηθή ή συνεχύθη μετά τας εκθέσεις του Battell υπό των φυσιολόγων και ύπ' αυτού του Buffon.

«Υπάρχει, λέγει, έν τή χώρα ταύτη μεγάλη ποικιλία πιθήκων» ό Ingéna, περι ού ποιούμαι λόγον μόνον όπως προκαλέσω έρεύνας περι αυτού. «Ό,τι οι αυτόχθονες λέγουσι περι αυτού είναι θαυμασιώτατον. Τόν παραβάλλουσι προς τον Ουραγγουτάγγον, αλλά λέγουσιν ότι είναι πολύ μεγαλύτερος, καθόσον τó σύνητες αυτού άνάστημα είναι πέντε ποδών, τó δέ πλάτος του σώματος αυτού άπό του ενός ώμου εις τον άλλον τεσσάρων. — . . . . «Όταν τεκνίον αυτών αποθάνη τó φέρουσι σφικτά εις τους κόλπους αυτών μέχρις ού πέση σαπέν.»

Μόλις μετά είκοσιν έτη, τφ 1847, ό διδάκτωρ Savage, ίεραπόστολος του προτεσταντικού επισκοπικού καθιδρύματος τής Νέας Υόρκης, μέλος άντεπιστέλλον τής Έταιρίας τής φυσικής ιστορίας τής Βοστώνης, εύρεν έν περιοδείφ επί των όχθών του ποταμού τής Γαβώνης 15' Β. πλάτους, (έν τοίς συλλεκτέοις τής χώρας του κ. Wilson, του επί τής προτεσταντικής αποστολής των Αμερικανών), τó κρανίον πιθήκου, «άξιωσημειώτου διά τó άνάστημα, τήν ισχύν και τας άγρίας εξεις.»

Η όψις τής κεφαλής ταύτης και αι πληροφοριαί άς έλαθε παρά των ίθαγενών διήγειρον εις τον κ. Savage ζωηράν τήν επιθυμίαν του νά αποκτήση ένα τέλειον, ζώντα ή νεκρόν.

Άλλ' άπασαι αι προσπάθειαι, άπασαι αι ύποσχέσεις και αυται αυτού αι φιλοδοξιαί δεν έφερον ουδέν άποτέλεσμα. Μόλις έπρομηθεύθη όστα τινα και κρανία εύτυχώς διαφόρου ηλικίας και φύλου. Άλλ' ήσαν ίκανά ταύτα, όπως διά τής παραβολής των λειψάνων τούτων προς άλλα και προς άλλων ειδών συγγενών βεβαιωθή ή ύπαρξις ιδιαιζόντων χαρακτήρων δυναμένων νά συστήσωσι νέον είδος πιθήκων.

Έν τοίς απομνημονεύμασιν αυτού τοίς καταχωρισθείσιν έν τή *Journal of natural history* τής Βοστώνης, ό κ. Savage έδωκεν εις τον νέον άφρικανόν πιθήκον τó ειδικόν όνομα του *Gorilla* δι' ού αποκαλείται γενικώς τήν σήμεραν

τó όνομα εδανείσθη έκ τής πολυθρυλλήτου αναφοράς του κερχηδονίου θαλασσοπόρου Hannon, όστις ώνόμασε δι' αυτού ανθρώπους άγριους εύρεθέντας επί τής παραλίας τής Αφρικής (περι ών όμολογείται τήν σήμεραν ότι είναι οι Σιμπανζέ).

Ο κ. Savage έγνώρισε τον Γορίλλαν διά τράπου άρκούντως ακριβούς και εύκρινοϋς όπως έξεγείρη τά μάλιστα όδοιπόρους και επιστήμονας πανταχόθεν έδόθησαν παραγγελιαί περι προμηθείας πιθήκων τοσοϋτον θαυμασιού.

Μόρια κατά τó μάλλον και ήττον άξια λόγου και διάφορα του ζώου τούτου έστάλησαν εις Αμερικήν, Αγγλίαν και Γαλλίαν.

Δεκεμβρίφ μηνι του 1847 κρανία έστάλησαν υπό του πλοιάρχου Wagstaff εις τον κ. Stutchbury, όστις έσπευσε νά τά θέση εις τήν διάθεσιν του επιστήμονος κ. Owen' οϋτος δέ ήξάτο παραχρήμα τήν λαμπράν σειράν των έρευνών περι όστεολογίας του Γορίλλα.

Νοεμβρίφ μηνι του 1851 ό κ. Ford έστειλε σκελετόν εις τήν Αμερικήν μετά σημειώσεων ακριβών περι των ήθών και τής κατοικίας του πιθήκου, αιτινες πάραυτα εδημοσιεύθησαν έν τοίς Proceedings τής Ακαδημίας των φυσικών επιστημών έν Φιλαδελφία.

Μηνι Φεβρουαρίφ του 1852 ό κ. Kneeland εδημοσίευσε πραγματείαν περι του σκελετου του αποσταλέντος εις Βοστώνην υπό ίεραποστόλων άμερικανών έν Γαβώνη.

Έν Αγγλίφ ό κ. Owen έλαθεν έκ Γαβώνης δεύτερον σκελετόν άρσενικου εφήβου αποσταλέντα υπό του πλοιάρχου Harris, έν κρανίον έκ του αυτού τόπου, έτερον υπερμέγεθες έκ του ποταμού Danger προελθόν, και τρεις γνάθους εξ άλλων κρανίων άτινα περιεγράφησαν εύθως παρ' αυτού και εξετέθησαν κατ' αντιπαραβολήν έν τφ καταλόγφ του Μουσείου των χειρουργών έν Λονδίφ.

Έπί τών Μουσείον τής φυσικής ιστορίας της Παρισίαν έπλουτίσθη διά πολλών αποστολών.

Ο κ. Gautier-Laboullay, χειρουργός τής κορβέττας Aube, σταθμευούσης εις τά ύδατα τής Γαβώνης, ήρεύνησεν άπό του 1846 τά ίχνη του πιθήκου τούτου, οϋ «ή γειτονία ενέπνεε τον μέγιστον φόβον εις τους μαύρους.»

«Και αν μοι δώσης όγκον χρυσίου ως τó όρος τουτο ουδέποτε θά δοκιμάσω.» Τοιαύτη ήτο ή απάντησις των ίθαγενών προς πάσας τας αιτήσεις και τας προσφοράς του.

Έν τοσοϋτω κατώρθωσε τήν προμήθειαν κρανίου του όποιου ό άγριος και φοβερός χαρακτήρ έδιπλασίασε τήν επιθυμίαν τής προμηθείας όλοκληρου του ζώου.

Μετά πολλές προσπάθειας απέλπισθη περι του κατορθωτου τής εύχης, όταν οι κκ. Walker και Wilson, ίεραπόστολοι άμερικανοί, είχαν

τὴν σπανίαν τύχην νὰ προμηθευθῶσι δύο σώματα Γορίλλων ἐφήβων· ὁ εἷς ἐστάλη εἰς Βοστώνην, ὁ δὲ δεύτερος ἐδώρηθη ἐλευθερίως πρὸς τὸν κ. Gautier, ἦτο δὲ θηλυκός. Δυστυχῶς ἡ ἀδυναμία τῆς προμηθείας τοῦ ἀναγκαίου οἰνοπνεύματος πρὸς διατήρησιν ζώου τοσοῦτον μεγάλου, ἦτο ἡ αἰτία τοῦ νὰ μὴ κοιμισθῇ εἰς Εὐρώπην μετὰ σαρκός.

Ὁ κ. Gautier ἠρέσθη νὰ παρασκευάσῃ τὸν σκελετὸν ὁ ὁποῖος τὴν σήμερον ἀποτελεῖ μέρος τῆς γαλλικῆς συλλογῆς μετὰ τοῦ κρανίου θηλυκοῦ ἐφήβου καὶ τοῦ κρανίου ἀρσενικοῦ μεγέθους καὶ ἰσχύος ἀξιολόγου.

Ἐπὶ τέλους, τῷ 1851, ἀφίκοντο εἰς τὸν λιμένα τοῦ Lorient διὰ φροντίδος τοῦ κ. Charles Pénand δύο Γορίλλαι ἀρσενικοὶ διατηρούμενοι ἐν οἰνοπνεύματι, διὰ πρώτην δὲ φοράν ἐκοιμίσθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ ἐξωτερικοὶ καὶ θεινοὶ χαρακτῆρες τοῦ φοβεροῦ τούτου ζώου.

Ἐκ τῶν δύο τούτων Γορίλλων ὁ εἷς ἦτο ἐφηβός, ὁ δ' ἄλλος νέος· ὁ τελευταῖος συνελήφθη ζῶν, ἀπέθανε δὲ δυστυχῶς κατὰ τὴν μεταφορὰν του.

Ὁ ἀρσενικὸς ἐφηβός ἦτο δῶρον τοῦ διδάκτορος Franquet, ὁ ὁποῖος τὸν ἠγόρασε παρ' αἰθιόπων. Τὸ γιγάντιον τοῦτο ζῶον εὐρέθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νεκρὸν, διότι ἔφερε τὰς οὐλὰς ἀρχαίων τραυμάτων, ἐξ ὧν τινὰ ἦσαν βαρύτατα, ἀλλ' ἅπαντα εἶχον συνουλωθῆ, ἄνευ σημείου προσφάτου βλάβης.

Ὁ νεκρὸς προσεφέρθη διαδοχικῶς εἰς Εὐρωπαϊούς καὶ Ἀμερικανούς, οἵτινες ἠρνήθησαν νὰ τὸν ἀγοράσωσι διὰ τὸ ζητούμενον ὑπέρογκον τίμημα· ἀλλ' ἡ σῆψις κατέστησεν ἐπείγουσαν τὴν συνομολόγησιν τῆς πωλήσεως, οἱ πωληταὶ ἔγειναν εὐμεταχειριστότεροι καὶ ὁ Franquet ἠγόρασε τὸ ζῶον, τὸ ὁποῖον προώρισε διὰ τὸν βοτανικὸν κήπον τῶν Παρισίων.

Ἄλλὰ πῶς νὰ διατηρηθῇ ὁ ὑπερμεγέθης νεκρός; ποῦ νὰ εὐρεθῇ ἡ ἀπειρος ποσότης οἰνοπνεύματος ἡ ἀναγκαία πρὸς συντήρησιν του; Εὐτυχῶς ἡ ἀτυμπλοὺς φρεγάτα Eldorado ἐστάθμευσεν ἐν Γαβώνη καὶ εἶχε πλοίαρχον τὸν ναύαρχον κ. Pénand, εὐνούστατα διακείμενον ὑπὲρ τοῦ Μουσείου.

Ὁ κ. Pénand ἐφρόντισε περὶ πάντων· εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Franquet ἔθεσε πῖθον χωρητικότητος 367 λιτρῶν, ἕνα περιλάβη τὸν Γορίλλαν, προσέφερε τὸ ἀναγκαῖον οἰνόπνευμα ὅπως πληρώσῃ τὸ μέγα τοῦτο δοχεῖον καὶ ἐδέχθη προθύμως νὰ τὸν λάβῃ εἰς τὸ πλοῖον καὶ κομίσῃ εἰς Γαλλίαν.

Οἱ δύο Γορίλλαι οἱ κοιμισθέντες ὑπὸ τοῦ Pénand εὐθὺς ὡς ἠνοίχθησαν οἱ πῖθοι ἐφωτογραφήθησαν κατ' ὄψιν καὶ ἐκ πλαγίου· ἐφωτογραφήθη δὲ ὁ μὲν μέγας Γορίλλας κατὰ τὰ ἄνω ἡμισυ τοῦ σώματος, ὁ δὲ μικρὸς ὀλόκληρος. Αὐ-

τοῦ εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς ἐπιστήμονας καὶ καλλιτέχνας, ὅσοι ἔχουσι χρεῖαν νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶσι.

Οἱ δύο Γορίλλαι ἐξωγραφήθησαν ὑπὸ τοῦ Werner, τοῦ δεξιοῦ ζωγράφου τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ὅστις ἐποίησε καὶ δύο εἰκόνας φυσικοῦ μεγέθους, κατ' ὄψιν καὶ ἐκ πλαγίου, τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ποδὸς τοῦ ἐφήβου Γορίλλα.

Ὁ κ. Stahl, ὁ ἐπὶ τῶν πλαστικῶν ἐργασιῶν τοῦ Μουσείου, ἔλαβεν ἀπομάγματα τῆς χειρὸς καὶ ὄλης τῆς προτομῆς, ἄξια ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν τῆς δεδοκιμασμένης εὐφυΐας τοῦ καλλιτέχνου τούτου.

Τέλος ὁ κ. Poortmann ἀπετέλεσε μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας ἀγαλμάτιον τοῦ ἐφήβου Γορίλλα σμικρυθέντος εἰς τέταρτον τοῦτο διευκόλυνεν αὐτῷ ὕστερον τὴν δύσκολον ταξιδερμικὴν προπαρασκευὴν τῶν δύο πιθήκων, οἱ ὁποῖοι εἶναι βεβαίως τὰ περιεργότατα τῆς στοᾶς ζῶα.

Οὔτοι εἶναι οἱ δύο Γορίλλαι, τοὺς ὁποίους οἱ Παρίσιοι καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ ὅλη ἡ Εὐρώπη εἶδον μετὰ τοσοῦτου διαφέροντος ἐν ταῖς στοαῖς τοῦ Μουσείου ἢ ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει τοῦ 1855, ἔνθα εἶχον ἐκτεθῆ.

Πολλοὶ ἀποστολὰ ἐγένοντο ἔκτοτε εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς· μία κεφαλή καὶ πολλὰ ὀστά, δῶρον τοῦ κ. Franquet, ὁ ὁποῖος εἶχε ζῶν τὸ ζῶον· τρία δέρματα Γορίλλων προσνεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Aubry-Lecomte, ἀξιώματι τοῦ ναυτικοῦ ἐν Γαβώνη· δύο ἄλλοι Γορίλλαι εἰς δέρματα, μήτηρ καὶ τεκνίον, περιπλέον ὁ σκελετὸς τῆς μητρὸς, δωρηθέντες ὑπὸ τοῦ κ. Gaillard, διαδόχου τοῦ κ. Aubry-Lecomte ἐν Γαβώνη.

Ἐπὶ τέλους θὰ μνημονεύσωμεν τοὺς δύο ὠραιοὺς Γορίλλας ληφθέντας ἐν οἰνοπνεύματι, ὁ μὲν παρὰ τοῦ κ. M. Verreaux καὶ ὅστις τὴν σήμερον ἀνήκει εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Βιέννης, ὁ δὲ παρὰ τοῦ κ. Auzoux, ὅστις τὸν προώρισεν εἰς ἀνατύπωσιν πολλῶν ἀντιτύπων τῇ βοηθείᾳ τῶν ἰδίαζουσῶν ἐργασιῶν τῆς πλαστικῆς ἀνατομίας, καὶ τὰ δέρματα καὶ τοὺς σκελετοὺς τοὺς ἀνήκοντας εἰς ἀτομὰ παντὸς φύλου καὶ ἡλικίας καὶ κοιμισθέντας ὑπὸ τοῦ κ. Duchailu.

Τὰ ὑλικά ταῦτα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς πραγματείας γενομένας πρὸς διαφόρους σκοποὺς, ἦτοι εἰς τοῦ Blainville, τοῦ Dureau de la Malleville, τοῦ Duvernoy καὶ τοῦ Isidore-Geoffroy Saint-Hilaire· ἡ τελευταία πραγματεία διακρινόμενη μεταξὺ ὄλων διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν περατιθεμένων χωρίων, τὴν ἐπιφύλαξιν ἐν τῇ κρίσει καὶ τὴν βαθύτητα τῆς γνώσεως, ἐχρησίμωσεν ἡμῖν κυριότατα πρὸς τὴν παρούσαν μελέτην.

Τέλος παρὰ τοῦ Duchailu, ὅστις κατόκησεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Γαβώνη τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐ-

ποίησε πολλάς και μακράς πορείας εἰς τὰ ἔσω τῆς Ἀφρικῆς, ἔχομεν μελέτην ἀκριβεστάτην και ἀξιολογωτάτην περιεχομένην ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν ὁδοιποριῶν αὐτοῦ. Θηρεύσας και αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν Γορίλλαν εἰς πολλάς χώρας, ἐν μέσῳ αἰθιοπικῶν φυλῶν, γειτονικῶν τῶν τόπων ἐνθα εὐρίσκονται τὰ ζῶα ταῦτα, παρέδωκεν ἡμῖν γνώσεις ἀκριβεῖς και νέας περὶ τῶν ἡθῶν και ἔξεων αὐτῶν, περὶ τῆς φυσικῆς των ἱστορίας ὡς και περὶ τῶν παραδόσεων και μύθων εἰς οὓς ἔδωκαν ἀφορμὴν παρὰ τοῖς αὐτόχθοσιν. Τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ πλέον ἢ ἅπαξ ἐποιησάμεθα χρῆσιν ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ.

B'

ἘΟ Γορίλλας εἶναι τὸ σῶμα μέγας.

Τὸ μέγεθος αὐτοῦ παραλλάσσει ἀπὸ 4 μ., 65 εἰς 4 μ., 80.

Ἡ συνήθης τοῦ σώματος αὐτοῦ στάσις εἶναι πλαγία, ἡ πορεία δὲ κατὰ τὸ ἡμισυ δίπους. Ἰδού ἡ περιγραφή αὐτοῦ.

Τὸ δέρμα μέλας καλύπτεται ἀπὸ τρίχας μελανοφαίας μακροτέρας τῶν δύο ἀγγλικῶν δακτύλων ἐπὶ τῶν βραχιόνων. Τρίχες ὑπόπυρροι και τραχειαί, ἀπὸ κορυφῆς τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ ἐκτεινόμεναι, ἀποτελοῦσι τὸν στέφανον. Τρίχες μέλανες και λευκαὶ ποικίλλουσιν ἐκ πλαγίας τὸ σῶμα· τὸ τοιοῦτο δὲ δίδει εἰς τὸ ὅλον χροιάν ὑπόλευκον τοῦ σιδήρου.

ἘΞ ὤμων καθ' ὑπερβολὴν πλατέων και ἰσχυροτάτων φύονται βραχιόνες μυῶδεις, μακρότεροι τῶν τοῦ ἀνθρώπου, βραχύτεροι δὲ τῶν τοῦ Σιμπανζῆ, καθήκοντες μέχρι μέσης κνήμης. Αἱ χεῖρες εἶναι παχείαι, εὐρωστοί, συνεσταλμένα, μελάνταται, τυλῶδεις, ἔχουσι δὲ παλάμην μὲν εὐρεῖαν σχεδὸν ὡς τὰ νῶτα, ἀναλογίαν δὲ ὡς αἱ τοῦ ἀνθρώπου, και εἶναι τριχῶδεις μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν δακτύλων· ὁ ἀντίχειρ εἶναι βραχὺς, ἀντιστροφόμενος, εὐπαγῆς, βραχύτερος τοῦ ἡμίσεος τοῦ μέσου δακτύλου. Οἱ δάκτυλοι εἶναι βραχεῖς και παχύτατοι, ἀλλ' ἤττον ἐλεύθεροι και ἤττον τελείως διηρημένοι τῶν τοῦ ἀνθρώπου· ἡ περιφέρεια τοῦ μέσου δακτύλου ἀνέρχεται μέχρις ἕξ δακτύλων· οἱ ὄνυχες εἶναι πλατεῖς, μέλανες, ἄδροι, λίαν τετριμμένοι, και ἐλάχιστον ὑπερβάλλοντες τὸ ἄκρον τῶν δακτύλων.

Ἡ γαστήρ αὐτοῦ εἶναι ὑπερμεγέθης, σφαιροειδῆς, προέχουσα, παρεκκεχυμένη κατὰ τὰ πλευρά.

Αἱ κνήμαι ὡς πρὸς τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶναι βραχεῖς, πάντοτε ὀλίγον κεκαμμένα, ἄνευ μεσοκνήμιου.

Οἱ πόδες, ἡ αἱ ὀπίσθια χεῖρες, δυνατώτεροι και ληπτικώτεροι τῶν προσθίων χειρῶν, εἶναι διπλάσιον μακροὶ και παχεῖς τοῦ ποδὸς τοῦ ἀνθρώπου και ὡς παρὰ τούτῳ φέρουσιν ὄνυχας πλατεῖς καλύπτοντας τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων, ὧν οἱ τρεῖς μέσοι εἶναι ἤττον ἐλεύθεροι και διη-

ρημένοι ἢ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ και ὑπερβάλλουσι τὸν μέγαν και μικρὸν δάκτυλον.

Ἡ κεφαλὴ εὐρωστος, λίαν ἐπιμήκης και συμπεπαισμένη, εἶναι οἶοναι ἐμπεπηγμένη ἐν τοῖς ὤμοις. Τὸ ζῶον φαίνεται μὴ ἔχον λαιμὸν, τοῦτο δὲ αὐξάνει τὸ στρογγύλον τοῦ εἶδους αὐτοῦ.

Τὸ κρανίον κεῖται παντελῶς ὀπισθεν τῆς ὀφθαλμῶν και εἶναι σχεδὸν πάντῃ ἐπίπεδον. Ἐπικαθῆται δὲ αὐτοῦ περικράνιος χιτῶν παχὺς και ἀντιστατικός, και ἔχει ὕψος 2 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, ἰδίᾳ ὀπισθεν ἕξ αὐτοῦ λαμβάνουσιν ἀρχὴν μὺς ἰσχυροί, οἱ τῆς ὀπισθίας κεφαλῆς και τοῦ τραχήλου τοῦ ζώου· οὕτως ἀνυψοῦται ὁ ἐξωτερικὸς πλάγιος τῆς ὀφθαλμῶν χαρακτήρ, ἡ δὲ φανερά περιφέρεια ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς παρίσταται πολὺ ἄνωτέρα τοῦ κύτους τοῦ κρανίου. Ἡ γωνία τῆς ὀφθαλμῶν φαίνεται διὰ τοῦτο ἤττον ὀξεία ἢ εἶναι πραγματικῶς.

Ἡ ὄψις εἶναι μέλαινα, τετράγωνος, κεχαραγμένη ὑπὸ πολλῶν και βαθειῶν ρυτίδων γυμνῶν ἀπὸ τρίχας, ἐξαιρέσει τῶν πλευρῶν και κάτωθεν τοῦ γενείου.

Τὸ στόμα αὐτοῦ εἶναι μέγα και ἀνοικτὸν φέρον χεῖλη εὐθείας τομῆς και ἄνευ ἐρυθρᾶς ἐπιφανείας ἐν τοῖς ἄκροις ὡς παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ἐκ τούτων δὲ διαφαίνεται γνάθος προέχουσα φοβερά, κινουμένη ὑπὸ μυῶν ἐκτάκτου δυνάμεως, κεκοσμημένη ὑπὸ γελασίνων ὀδόντων ὑπερμεγεθῶν, ἀληθῶν δικελλῶν τεταγμένων κατ' εὐθείαν σχεδὸν γραμμὴν· οἱ ὑπερμεγέθεις κυνόδαντες, εἰδός τι ἀμυντηρίων, ὑπερβάλλουσι κατὰ πολὺ, ἰδίως οἱ κάτω, τὸ ὕψος τῶν γελασίνων. Οἱ γόμφιοι ὀδόντες εἶναι πλατεῖς, χονδροί, ἀντιστατικοί, φέροντες κορυφᾶς, ἀνὰ πέντε ἢ ἕξ τῶν ὀπίσθων μετὰ πτέρων ἔχουσιν οἱ κάτωθεν. Ἡ λευκότης τῶν φοβερῶν τούτων ὀδόντων ἀντιμάχεται πρὸς τὴν ἐρυθρὰν βᾶσιν τῆς γνάθου.

Οἱ τένοντες τῶν γνάθων καθ' ὑπερβολὴν παχεῖς πλατύνουσι τὰ κάτω τῆς ὀφθαλμῶν και αὐξάνουσι τὴν ἔκφρασιν δυνάμεως και ἀγριότητος.

Ἡ ῥίς συνίσταται ἐκ δύο μυκτῆρων πλατύτατα ἀνοικτῶν και ἐγγυτάτων πρὸς ἀλλήλους, ἐρειδομένων ἐπὶ χόνδρου ἰσχυροῦ ἀνυψοῦντος τὰς ἄνω και τὰς πλαγίας πλευράς, και προσηρμοσμένων ἐν κοιλώμασιν, ὧν τὰ ἄνω χωροῦσιν ὡς περιστέγιον κάτωθεν τῶν ὀπίσθων τῆς ῥινός.

Οἱ ὀφθαλμοί, περισκεπεῖς ὑπὸ βλεφαρίδων σπανίων, βραχειῶν και σκληρῶν, εἶναι μεγάλοι, ὑπόπυρροι, λίαν κοῖλοι και ὑπερβάλλονται ὑπὸ τῆς ὑπερμεγέθους προβολῆς τῆς καμάρης τῶν ὀφθαλμῶν, ἧτις εἶναι γυμνὴ τριχῶν και δίδει εἰς τὴν ὄψιν χαρακτῆρα ἀλλόκοτον, ἀγριον και σκαιόν.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ὄψις τοῦ φοβεροῦ τούτου πιθήκου· μικρὸν κρανίον, πρόσωπον μέγα, μυκτῆρ προέχων, γνάθος φοβερῶς, ὀδόντες ὑπερμεγέθεις κινούμενοι ὑπὸ μυῶν ἰσχυρῶν, τέσσαρες γιγάντιαι χεῖρες ἐκτάκτου δυνάμεως προσηρμοσμένα

ἐπὶ σώματος κολοσσιαίου, παρ' ᾧ διαφαίνονται πανταχόθεν αἱ ἐξοχαὶ τῶν μυῶν αὐτοῦ.

Δὲν ὑπάρχει ζῶον, λέγει ὁ Duchailu, ἔχον μᾶλλον ἐπίφοβον καὶ ὀλεθρίαν ἐπίθεσιν τοῦ Γορίλλα.

Πρὸς τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ λαμβάνει θέσιν ἀντιμέτωπον ἔχων τοὺς βραχίονας αὐτοῦ οἰοῦναι ὅπλα ἀμυντικὰ, ὡς ἀληθέστατος πυγμαχός, ἀλλ' ὑπερτερῶν τούτου, καθόσον οἱ βραχίονες αὐτοῦ εἶναι μακρότατοι καὶ ἀπαραμίλλου δυνάμεως καὶ καθόσον ἔχει τέσσαρας χεῖρας.

Ὁ Γορίλλας βαδίζει ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τετραποδῆτι, τοὺς πόδας στηρίζει κατὰ πλάτος ὡς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἄπτεται δὲ τοῦ ἐδάφους διὰ τοῦ πέλματος καὶ τοῦ μεγάλου δακτύλου· τὰ σκέλη σχηματίζουσιν ὀξείαν γωνίαν κατὰ τὴν κνήμην· αἱ χεῖρες ἀνοικταὶ στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὅπισθεν καὶ ἐξῶθεν τῶν ποδῶν· τὸ ὕπτιον τῶν δύο τελευταίων φαλάγγων τῆς χειρὸς στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· οἱ βραχίονες εἶναι σχεδὸν παράλληλοι πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ σώματος, ὃν ὑποστηρίζουσιν ὅπισθεν τῶν ποδῶν. Ἡ πορεία αὐτοῦ εἶναι κίνησις ἀμφίδροπος προερχομένη ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μία πλευρὰ προβαίνει καὶ περιστρέφεται πρὸς τὴν ἀντίθετον, αὐτὴ δὲ ἐκ περιτροπῆς ποιεῖ τὸ αὐτὸ, τοῦτο δὲ δίδει εἰς τὸ ζῶον ταλάντευμα ἰδιάζον.

Ἡ ταχύτης τοῦ δρόμου αὐτοῦ εἶναι μεγάλη. Ἐνίοτε ἀνορθοῦται ἐπὶ τῶν κνημῶν, οὐδέποτε ὅμως κατορθώνει τελείαν ὀρθόστασιν· τὸ σῶμά του εἶναι πάντοτε κεκλιμένον πρὸς τὰ ἔμπερος, αἱ δὲ κνήμαι ἐλαφρῶς λιγυσμέναι ἕνεκα τῆς ἐιδικῆς κατασκευῆς τῶν ὀστέων τῆς συναρθρώσεως τοῦ ἰσχίου. Ἐν τούτοις εἶναι ὀλιγώτερον ἐπικλινεῖς τοῦ Σιμπανζέ.

Ὁ Γορίλλας ζῆ σχεδὸν πάντοτε ἐπὶ γῆς, εἰ καὶ ἀναρρίχεται ἐνίοτε, ἰδίως ὅπως συλλέξῃ κόκκους καὶ καρύδια.

Ὅταν τελειώσῃ ἡ συλλογὴ, κατέρχεται ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὸ γειτονικὸν δένδρον, διότι δὲν δύναται ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς του νὰ πηδήσῃ ὡς οἱ ἄλλοι πίθηκοι μετὰ τῆς αὐτῆς δεξιότητος ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον καὶ ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον.

Ὁ πίθηκος οὗτος, ἂν καὶ ἔχῃ ἰσχυρὰν γνάθον, εἶναι μολαταῦτα φυτοφάγος· ὁ κ. Duchailu, ὅστις ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐθήρευσε καὶ ἐφόνησε μέγαν αὐτῶν ἀριθμὸν, παρετήρησε πάντοτε ὅτι ὁ στόμαχος περιεῖχε μόνον φυτικὴν τροφήν. Ἄγαπᾷ πολὺ τὸν ζαχαροκάλαμον καὶ τὰ ἄμωμα, τρέφεται δὲ ἐκ κόκκων καὶ καρπῶν, οἱ ὅποιοι γίνονται ἐπὶ δεινρυλλίων ὀλίγων ὕψηλων, ἐκ τοῦ χυμοῦ δένδρων τινῶν, τὰ ὅποια διασχίζει διὰ τῶν κυνοδότων αὐτοῦ, καὶ ἐκ καρυδιῶν τῶν ὀποιῶν τὸ κέλυφος εἶναι τοσοῦτον σκληρὸν ὥστε χρειάζεται βαρὺ σφυρίον ὅστις θελήσῃ νὰ τὰ ἀνοίξῃ.

Ὁ Γορίλλας διατρίβει εἰς τὰ μᾶλλον ἀπομακρυσμένα καὶ σκοτεινὰ μέρη τοῦ δάσους, ἐκλέγει δὲ κοιλάδας βαθεῖας πλησίον ρυακίων καὶ ποταμῶν. Ἐνταῦθα τὰ δροσερὰ ὕδατα συνδυάζονται πρὸς τὴν θερμότητα τῆς ἡμέρας διατηροῦσιν ἄφθονον φυτεῖαν, διὰ τῆς πυκνότητος αὐτῆς ἀποκρύπτουσιν τὴν οἰκογένειαν, παρέχουσι δὲ καὶ ἀφθόνας καρποὺς πρὸς τροφήν.

Ἡ προσφιλὴς αὐτοῦ φαλεὰ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐπὶ ὑψωμάτων ἀποτόμων ἢ ἐν μέσῳ τῶν βράχων ὀροπεδίου εἰς ὃ δὲν εἰσδύει πολὺ φῶς.

Τρέχει δὲ πολὺ, καὶ δὲν εὐρίσκεται ἐπὶ δύο ἡμέρας κατὰ συνέχειαν εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους. Ἀποκλειστικῶς φυτοφάγος καὶ πολυφάγος ἐν βραγεῖ ἀπέδρεψε τὰ πάντα καὶ ἀναγκάζεται νὰ ἀποδημήσῃ ἕως ἀναζητήσῃ τὴν τροφήν του.

*Ἐπειτα τὸ τέλος.

ΘΑΛΗΣ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

*Ἐκ τῶν τοῦ Γερβίνου.

... Τριακοντούτης καὶ ἐν πάσῃ ἀκμῇ τῆς δυνάμεως, ὅτε τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη ἐν Ἑλλάδι ὁ Μαυροκορδάτος, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς κατὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἑσπερίας μεμορφωμένης ἑλληνικῆς νεολαίας, θὰ παρίστατο βεβαίως, ἂν προϋπῆρχεν ἐν τῇ χώρᾳ βάσις τις οἰαδήποτε πολιτισμοῦ, ὡς ὁ προσφορώτατος πάντων πολιτικὸς τῆς Ἑλλάδος ἡγέτης, οὐ μόνον ἕνεκα τοῦ ἐπιφανοῦς αὐτοῦ γένους, τῆς παιδείας, τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς γνώσεως ἣν εἶχε τῶν δυτικῶν γλωσσῶν καὶ πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς δεξιότητος, τοῦ ἠθικῶς ἀμόμου χαρακτῆρός του, τῆς διοικητικῆς αὐτοῦ ἐμπειρίας, τῆς περὶ τὰ χρηματικὰ χρηστότητος καὶ τῆς ἠπίας καὶ συνδιαλλακτικῆς του φύσεως. Πιστὸς εἰς τὰς φιλολογικὰς τῆς οἰκογενείας του συνηθείας, εἶχε γράψῃ γαλλιστί διατριβὴν τινὰ «Περὶ τῶν εἰσβολῶν τῶν Τούρκων εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τῶν ἐπαναστάσεων αὐτῶν», ἀπολεσθεῖσαν κατὰ τινὰ ἐξοδὸν τῶν Τούρκων ἐκ τῶν Πατρῶν, ὅπου παρευρέθη καὶ ἐκινδύνευσε μάλις α προσσωπικῶς ὁ Μαυροκορδάτος. Ὡς εὐρωπαϊκῶς ἀνατεθραμμένος ἀνὴρ, ὡς διπλωμάτης καὶ φανακιώτης, ἔσχεν ἀναγκαιῶς πολεμίους αὐτοῦ τοὺς στρατιωτικὸς ὀλιγάρχας, οἵτινες ἤρκει μόνον νὰ ἐπιδεικνύωσι τὸ φράκον αὐτοῦ καὶ τὰς διόπτρας, ὅπως καθιστώσιν αὐτὸν γελοῖον πρὸς τὰ ἡμιάγρια ἐκείνα στίφη. Αὐτὸν δὲ πάλιν ἀπέτρεπεν ἀναγκαιῶς ἡ φύσις του τῶν ἀγρίων ἐκείνων ἀναρχικῶν, ἄγουςα μᾶλλον πρὸς τοὺς τακτικὸς καὶ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξιν ἐπιθυμοῦντας. Πάντες οἱ ὅπως δῆποτε ἐπιστημονικῶς, πολιτικῶς καὶ ἠθικῶς μεμορφωμένοι, ὡς ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Τρικυπῆς, ἐκλινον πρὸς αὐτόν. Τὸν λεπτῶς ἀνατεθραμμένον Ἀλέξ. Καντακουζηνὸν ἀπέσπασε διὰ τῶν ἐλκυστικῶν του τρόπων ἀπὸ τοῦ Ἰψηλάντου· οἱ πλούσιοι